

Eduskunta
sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto: OmaTahto2020 – Päivitetään Suomen aborttilaki 2020-luvulle! – kansalaisaloite (KAA 8/2020 vp)

OmaTahto2020-aloitteessa (KAA 8/2020 vp) esitetään, että lakia raskauden keskeyttämisestä tulee muuttaa siten, että raskaana oleva saa pyynnöstä keskeytyksen, jos raskaus on edennyt korkeintaan 12 raskausviikkoon. Näissä raskauksissa raskaudenkeskeytyksen edellytyksistä siten poistuisi edellytys tietyn lakisääteisen perusteen esillä olo. Aloitteen mukaan nykyisen lain vaatimus kahden lääkärin erillisistä lausunnoista tulee poistaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) lausuu asiasta seuraavaa.

Raskauden keskeyttämisen perusteet ja menettelyt voimassa olevassa lainsäädännössä

Raskauden keskeyttämisen edellytyksistä säädetään raskauden keskeyttämisestä annetussa laissa (239/1970). Lain 1 §:n mukaan raskaus voidaan naisen pyynnöstä keskeyttää:

- 1) kun raskauden jatkuminen tai lapsen synnyttäminen hänen sairautensa, ruumiinvikansa tai heikkoutensa vuoksi vaarantaisi hänen henkensä tai terveytensä;
- 2) kun hänen tai hänen perheensä elämänotot ja muut olosuhteet huomioon ottaen lapsen synnyttäminen ja hoito olisi hänelle huomattava rasitus;
- 3) kun hänet on saatettu raskaaksi olosuhteissa, joita tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 17 luvun 22 §:ssä, 20 luvun 1 tai 2 §:ssä, 5 §:ssä, 6 §:n 2 momentissa taikka 7 tai 7 b §:ssä; (=raskaaksi saattamiseen liittyy seksuaalirikos)
- 4) kun hän raskaaksi saatettaessa ei ollut täyttänyt seitsemäätoista vuotta tai oli täyttänyt neljäkymmentä vuotta taikka kun hän on jo synnyttänyt neljä lasta;
- 5) kun on syytä otaksua, että lapsi olisi vajaamielinen tai että lapsella olisi tai lapselle kehittyisi vaikea sairaus tai ruumiinvika; tai
- 6) kun jommankumman tai kummankin vanhemman sairaus, häiriytynyt sieluntoiminta tai muu niihin verrattava syy vakavasti rajoittaa heidän kykyään hoitaa lasta.

Ennen 12 raskausviikkoa raskauden keskeyttämiseen tarvitaan kahden lääkärin lausunto 2, 3 ja 6 kohtien mukaisissa raskauden keskeytyksissä, ja yhden lääkärin lausunto 4 kohdan mukaisissa keskeytyksissä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

Valviran lupa tarvitaan raskausviikoilla 12–20 kohtien 2, 3, 4 ja 6 mukaisissa keskeytyksissä ja raskausviikoilla 0–20 kohdan 5 mukaisissa keskeytyksissä.

Tämän lisäksi lain 5 a §:n mukaan Valvira voi antaa luvan raskauden keskeyttämiseen raskausviikoilla 20–24, jos lapsivesi- tai ultraäänitutkimuksella, serologisilla tutkimuksilla taikka muulla vastaavalla luotettavalla tutkimuksella on todettu vaikea sikiön sairaus tai ruumiinvika.

Lain 1 §:n 1 kohdan mukaisissa keskeytyksissä ei ole säädetty aikarajaa, ja ne edellyttävät kahden lääkärin päätöstä.

Lain 5 §:n 3 momentissa säädetään tilanteissa, joissa raskausviikkoja on 12–20 ja keskeytys edellyttää Valviran lupaa. Säännöksen mukaan lupa voidaan myöntää keskeytykseen, jos hakija on alle 17-vuotias tai jos siihen on muuten erityistä syytä. Raskauden keskeyttämiseen 12–20 raskausviikolla tulee siis täyttyä jokin 1 §:n perusteista raskauden keskeytykselle. Laissa ei säädetä tarkemmin erityisistä syistä. Raskauden keskeyttämistä ja steriloinnista koskevista lomakkeista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1063/2008) liitteessä on lomakkeet, joita tulee käyttää raskauden keskeytyksissä. Liitteen ns. AB1-lomaketta täyttäessä tulee merkitä erityiset syyt, jotka vaikuttavat keskeyttämistä koskevan asian ratkaisuun. Lomakkeessa mainitaan epävarma kuukautisanamneesi ja siitä johtuva myöhäinen raskauden toteaminen, parisuhteen muutos, masentuneisuus, väsymys, mielenterveysongelmat, vaikeus päästä lääkärin vastaanotolle, vaikeus päätöksenteossa ja epäonnistunut keskeytys aiemmin tässä samassa raskaudessa tai pyydetään täyttämään muu syy. Muuna erityisenä syynä on voitu pitää esimerkiksi sosiaalista kokonaistilannetta. (Kappaleessa kuvattua sääntelyä ei siis kuitenkaan sovelleta lain 1 §:n 1 kohdan ja 5 a §:n mukaisissa keskeytyksissä).

Tilastotietoa raskauden keskeytyksistä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tilaston¹ mukaan vuonna 2020 tehtiin noin 8 300 raskaudenkeskeytystä. Raskaudenkeskeytyksiä tehtiin 7,3 keskeytystä tuhatta hedelmällisyysikäistä (15–49-vuotiasta) naista kohti. Vuonna 2020 tehtiin 4,7 % vähemmän keskeytyksiä kuin vuonna 2019. THL:n mukaan koronapandemian hillitsemiseksi tehdyt rajoitustoimet vähensivät ihmisten välisiä kontakteja, ja mahdollisesti myös raskaudenkeskeytysten määrää. Keskeytysten määrä on viimeisen vuosikymmenen aikana vähentynyt selkeästi.

Sosiaaliset syyt ovat ylivoimaisesti yleisimmin käytetty raskaudenkeskeytyksen peruste: se mainittiin 91,5 prosentissa keskeytyksistä. Muita yleisiä perusteita olivat 40 vuoden ikä (4,0 %), vähintään neljän lapsen synnyttäminen (2,6 %) ja alle 17 vuoden ikä (2,3 %). Kun sosiaaliin syihin lisätään ikään ja lasten lukumäärään liittyvät perusteet, kattavat ne 95,4 prosenttia kaikista keskeytyksistä. Keskeytysten perusteiden osuudet ovat viime vuosina pysyneet vakaina.

Vuonna 2020 keskeytyksistä 4,6 prosenttia tehtiin mahdollisen tai todetun sikiövaurion perusteella. Sikiövaurion vuoksi tehtyjä keskeytyksiä on viime vuosina ollut hieman enemmän kuin 2000-luvun alussa.

Vuonna 2020 lähes 92 prosenttia raskaudenkeskeytyksistä tehtiin ennen 12. raskausviikkoa. Ennen 9. raskausviikkoa tehtiin 78,6 prosenttia keskeytyksistä. Näiden varhaisten keskeytysten osuus on kasvanut viime vuosina ja oli vuonna 2020 lähes 8 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuosikymmen aikaisemmin.

Kansalaisaloitteen arviointia

STM pitää aloitteen keskeistä sisällöllistä uudistusehdotusta, so. että raskauden keskeytyksen saisi raskaana olevan omaan pyyntöön perustuen 12. raskausviikolle asti, perusteltuna ja kannatettavana. Aloitteen sisältämä muutos vahvistaisi raskaana olevien itsemääräämisoikeutta tunnistamalla lainsäädännössä sen, että raskaus voidaan keskeyttää tiettyyn viikkorajaan ilman, että asialle pitää esittää erillisiä perusteita ja perusteluja. Lisäksi raskauden keskeyttämistä valtaosa (yli 95 % THL:n vuoden

¹ THL: Raskaudenkeskeytykset 2020: Raskaudenkeskeytysten määrän väheneminen jatkui, saatavilla <https://www.julkari.fi/handle/10024/143534>

2020 tilastojen mukaan) tehdään sosiaalisin perustein, ja terveydenhuollon käytännöistä johtuen raskauden keskeyttämisen mainittuun viikkorajaan asti käytännössä saa omaan pyyntöön perustuen.

STM:n käsityksen mukaan aloitteeseen liittyy kuitenkin oikeudellisia, niin sisällöllisiä kuin lakiteknisiä, ongelmia. Kansalaisaloitteen muotona on lakiehdotus, ei siis ehdotus lainsäädäntövalmisteluun ryhtymiseksi. Ilmeisesti tarkoitus on, että eduskunta säätäisi osana aloitteen käsittelyä uuden, kansalaisaloitteessa ehdotetun lain raskauden keskeyttämisestä, ja kumoaisi voimassa olevan lain. Käytännössä uusi ehdotettu laki on laadittu voimassa olevaa lakia mallina käyttäen. Sisällöllisesti uudistettavaksi ehdotetaan erityisesti kansalaisaloitteen kannalta keskeiset säännökset, ja monin osin voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaaviin säännöksiin on vain tehty teknisluonteisia päivityksiä. Laki raskauden keskeyttämisestä on perusratkaisuiltaan noin 50 vuotta vanhaa lainsäädäntöä, jota on aikojen kuluessa muutettu melko vähäisin osin. Lain keskeiset ratkaisut ovat siten ajalta ennen perustuslakiuudistusta ja esimerkiksi ajalta ennen potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, *potilaslaki*) ja terveydenhuoltolain (1326/2010) säätämistä.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan, on säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on edellytetty täsmällisistä ja tarkkarajaista sääntelyä. Yksilöllä on itsemääräämisoikeus, joka on johdettavissa muun muassa perustuslain 7 ja 10 §:stä. Raskauden keskeyttämistä koskevassa lainsäädännössä asetetaan merkittäviä yksilön omaan kehoon liittyvän itsemääräämisoikeuden rajoitteita. Raskauden keskeytys on lääketieteellinen toimenpide, jolloin raskaana olevan kannalta keskeinen on myös perustuslain 19 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystyöpalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perusoikeusuudistuksen esitöiden (HE 309/1993 vp, s. 24) mukaan perusoikeudet kuuluvat ihmisille heidän elinaikanaan. Ihminen tulee siten perusoikeuksien haltijaksi täysimääräisesti syntymänsä hetkellä ja on niiden suojan piirissä kuolemaansa asti. Esimerkiksi [7] §:n säännös oikeudesta elämään ei estä lailla säätämästä raskauden keskeyttämisestä naisen suostumuksella. Esitöissä todetaan, että oikeusjärjestys antaa eri tavoin suojaa myös ennen syntymää. Osittain tämä toteutuu äidille annettavan perusoikeusturvan välityksellä. Perustuslain 1 §:n säännöksessä valtiosäännön perusarvoihin on kirjattu myös ihmisarvon loukkaamattomuuden turvaaminen. Esitöiden mukaan siten esimerkiksi sikiöön ja alkioon kohdistuvat ihmisarvoa loukkaavat lääketieteelliset ja tieteelliset kokeilut ovat 1 §:n vastaisia.

STM:n käsityksen mukaan asiakokonaisuuteen liittyvistä perustuslaillisista seikoista seuraa, että raskauden keskeyttämisen lainsäädännönkin on oltava täsmällistä ja tarkkarajaista ja muutenkin täytettävä perusoikeuksien yleiset ja erityiset rajoitusedellytykset.

Edellä todettuun viitaten ehdotetun lain 1 §:n 2 momentin sääntely siitä, milloin raskaus voidaan keskeyttää raskausviikosta 12 lähtien, vaikuttaa osin ongelmalliselta. Voimassa olevan raskauden keskeyttämisestä annetun lain 1 §:ssä säädetään perusteista, joilla raskaus voidaan keskeyttää, ja joita noudatetaan siis myös raskausviikoilla 12–20 tehtävissä keskeytyksissä, ja lisäksi 5 a §:ssä säädetään perusteista, joiden nojalla raskaus voidaan keskeyttää raskausviikolle 24 asti (ks tarkemmin edellä voimassa olevan lainsäädännön kuvaus). Ehdotetussa 1 §:n 2 momentissa ei mainita eräitä voimassa olevan lainsäädännön perusteita raskauden keskeytykselle, eli siis voimassa olevan lain 1 §:n 2–4 ja 6 kohtia. Koska perustelutekstissä ei ilmaista tarkoitusta kaventaa raskauden keskeyttämisen perusteita, tämä sääntely on ilmeisesti tarkoitettu korvattavan ehdotetun 1 §:n 2 momentin 3 momentin sääntelyllä, jonka mukaan raskauden saa keskeyttää Valviran luvalla, jos siihen on ”muu erityinen syy”. Tämä käytännössä jättäisi Valviran harkintavallan hyvin laajaksi. STM:n käsityksen mukaan näin avoin lainsäädäntö tällaisessa sääntelykontekstissa on ongelmallista.

Perustuslain ja kansainvälisen ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta toinen ongelmallinen säännös vaikuttaa olevan uuteen lakiin ehdotettu 2 §. Sen mukaan jos raskaana oleva terveydentilansa tai muun vastaavan syyn vuoksi ei kykene esittämään pätevää pyyntöä raskauden keskeyttämiseen, se voidaan suorittaa hänen laillisen edustajansa hakemuksesta, jos painavat syyt puoltavat toimenpidettä. Säännös perustuu voimassa olevan lain 2 §:ään, jossa ilmaisun ”terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi” sijasta käytetään ilmaisua ”mielisairauden, vajaamielisyyden tai häiriintyneen sieluntoimintansa vuoksi”. Asiallisesti säännöksessä säädetään mahdollisuudesta suorittaa raskauden keskeytys muun henkilön kuin

raskaana olevan tekemän hakemuksen perusteella. Uuden säännöksen sanamuodon ja perustelujen perusteella ei ole selvää, onko tarkoitus ollut säätää voimassa olevaa säännöstä vastaava säännös mutta neutraalimpaa kieltä käyttäen, vai myös muuttaa säännöksen asiallista soveltamisalaa.

Säännös on merkityksellinen raskaana olevan itsemääräämisoikeuden näkökulmasta sekä Suomea sitovien Euroopan neuvoston biolääketiedesopimuksen (SopS 24/2010) ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen (SopS 27/2016) määräysten kannalta. Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen keskeisiä periaatteita on itsemääräämisoikeus. Sopimuksen 12 artiklassa (yhdenvertaisuus lain edessä) määrätään vammaisen henkilön oikeudellisesta kelpoisuudesta ja sen käyttämisestä tukemisesta.² Pykälässä tarkoitettuun tilanteeseen sinänsä soveltuu potilaslain 6 §:n sääntely potilaan itsemääräämisoikeudesta. Jos kuitenkin raskauden keskeyttämisen lainsäädäntö kokonaan uudistettaessa katsotaan jatkossakin olevan tarve vastaavalle sääntelylle, ja tällainen sääntely tarkemmassa oikeudellisessa arvioinnissa katsottaisiin olevan mahdollinen, STM:n käsityksen mukaan tällaisen menettelyn edellytyksistä tulisi säätää voimassa olevaa lainsäädäntöä ja kansalaisaloitteessa olevaa säännösehdotusta täsmällisemmin.

Tämän lisäksi lakiehdotuksessa on eräitä muita jatkoselvitystä vaativia seikkoja, ja eräiden säännösehdotusten tarkoituksenmukaisuus tulisi arvioida ottaen huomioon, että vastaavista seikoista säädetään terveydenhuollon yleislainsäädännössä:

- 3 §:n 2 momentin sääntely ehkäisyneuvonnasta vaatisi tarkastelua. Sanamuoto on epäselvä sen suhteen, sisältyykö sääntelyyn velvoite myös vastaanottaa neuvonta, vai ainoastaan terveydenhuollon velvoite tarjota neuvonta. Ero on raskaana olevan itsemääräisoikeuden kannalta merkityksellinen. Lisäksi ehkäisyneuvontaa koskeva asetuksenantovaltuutus vaikuttaa tarpeettomalta (ks. voimassa olevan asetuksen 359/1970 7.2 § - asiasta ei nytkään käytännössä säädetä tarkasti eikä toisaalta terveydenhuollon lainsäädännössä nykyään muutenkaan lähtökohtaisesti säädetä yksityiskohtaisesti tällaisista terveydenhuollon käytännön toteutukseen liittyvistä asioista)

-5 §:n säännös on todennäköisesti tarpeeton, sillä potilastietojen luovuttamisesta säädetään potilaslain 13 §:ssä; lainsäädännössä ei toisaalta yleensä muutenkaan säädetä erityisestä veloitteesta hankkia potilaan aiempia terveystietoja osana tietyn hoitotoimenpiteen tekemistä, vaan hoitotoimenpiteeseen liittyvän potilaan terveydentilaa koskevan tarpeellisen selvityksen tekeminen osa potilaan hyvää hoitoa ja terveydenhuollon ammattihenkilön veloituksia (ks. erityisesti potilaslaki 3.2 §, laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994), *ammattihenkilölaki* 15 § - lainattu jäljempänä lausuntoa)

- 6 §:n sääntely Valviran myöntämästä luvasta sairaalalle, jossa kirurginen keskeytys tehdään, vaatisi tarkastelua, samoin kuin sääntely siitä, että muun kuin valtion, kunnan tai kuntayhtymän [eli jatkossa hyvinvointialueen] palveluksessa olevan lääkärin oikeus tehdä raskauden keskeytys edellyttää Valviran luvan. Lainsäädännössä ei muutenkaan säädetä viranomaisluvista tehdä jokin tietty lääketieteellinen toimenpide. Yksityisen terveydenhuollon osalta toiminnanharjoittajien tarvitsemista luvista säädetään yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990). STM:ssä valmistelussa olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskevassa yleislaissa on tarkoitus säätää julkisten ja yksityisten palveluntuottajien toiminnalle asetettavista vaatimuksista, rekisteröinnistä ja valvonnasta.

-lain 8 §:n sääntely asetuksella pääosin säädettävästä raskauden keskeyttämis- ja sterilöimisasioiden lautakunnasta edellyttäisi arviointia PL 2.3 ja 80.1 §:n kannalta

-lain 8.1 §:ssä oleva valituskielto edellyttäisi arviointia PL 21 §:n kannalta

-lain 9 §:n valvontaa koskevan sääntelyn tarpeellisuus tulisi arvioida, sillä muussa terveydenhuollon valvontasääntelyssä ei yleensä säädetä valvonnasta näin pistemäisesti (tiettyyn asiaan liittyvät erityissäännökset eivät kuitenkaan ole täysin poikkeuksellisia, ks. ainakin mielenterveyslain (1116/1990) 2.2 §)

-lain 10 §:n 1 momentti sisältää perustuslakivaliokunnan käytännön vastaisen epätarkan asetuksenantovaltuutuksen (ks. esim. PeVL 7/2005 vp, s. 10). Lisäksi tulisi arvioida sitä, mitä lomakkeista on perusteltua säätää

² Sosiaali- ja terveysministeriössä pitkään valmistelussa olleessa potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan itsemääräämisoikeutta koskevassa hankkeessa on valmisteltu säännöksiä muun muassa tuetusta päätöksenteosta.

- rangaistussääntely on poistettu ilman perusteluja siitä, miksi kumoamista ehdotetaan

Edellä kuvattuun viitaten STM ei puolla ehdotetun uuden lain raskauden keskeyttämisestä säätämistä, koska usea ehdotettu säännös vaatisi jatkoselvitystä, eikä ehdotettu uusi laki kaikin osin vastaisi nykyisiä lainsäädännölle asetettuja perustuslaillisia ja juridis-teknisiä standardeja. Sen sijaan STM:n käsityksen mukaan voitaisiin pohtia, voidaanko aloitteen keskeinen sisältö (raskauden keskeyttäminen omaan pyyntöön perustuen 12. raskausviikolle asti) toteuttaa osana kansalaisaloitteen eduskuntakäsittelyä voimassa olevaa lakia raskauden keskeyttämisestä muuttamalla siten, että lakia muutetaan vain välttämättömin osin. STM tiedostaa, että edellä kuvatut ongelmat lakiehdotuksessa johtuvat pitkälti siitä, että voimassa oleva lainsäädäntö sisältää vastaavia ongelmia. Kokonaan uuden lain antaminen tai lain muu laaja päivittäminen vaatisi kuitenkin normaalin lainvalmisteluprosessin ministeriössä. STM selvyyden vuoksi toteaa, että hallitusohjelmassa ei ole kirjausta raskauden keskeyttämisen lainsäädännön uudistamisesta eikä ministeriössä ole varattu resursseja tällaiseen työhön. Lain kokonaisuudistus olisi asiaan liittyvien eettisten kysymysten ja aihepiiristä olevien erilaisten mielipiteiden takia todennäköisesti paljon valmistelua ja aikaa vaativa hanke.

Jos valiokunta päättää toteuttaa aloitteen keskeisen sisällön, so. että raskauden keskeytyksen saisi omaan pyyntöön perustuen 12. raskausviikolle asti, muuttamallakin voimassa olevaa lainsäädäntöä vain välttämättömin osin, STM:n käsityksen mukaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, miten raskauden keskeyttämisen edellytyksistä säädetään raskausviikoilla 12–20 tapahtuvien keskeytysten osalta. STM:llä ei kuitenkaan ole vielä kokonaiskäsitystä siitä, kuinka iso valmistelutyö vähimmäistason muutosten laatiminen olisi. Lain 2 §:n avaaminen osana eduskuntakäsittelyä vaikuttaa ongelmalliselta, koska pykälän sisältö vaatisi perusteellista arviointia.

Kansalaisaloitteen käsittelyssä on esitetty näkökantoja, jonka mukaan voimassa olevan lain yhden tai kahden lääkärin lausuntoa vaativa menettely on perusteltu sen takia, että tämä varmistaa raskaana olevalle asianmukaisen lääketieteellisen hoidon ja neuvonnan antamisen. Selvyyden vuoksi STM toteaa, että kaikkea potilaan hoitoa, mukaan lukien raskauden keskeytystä, koskee terveydenhuollon yleislainsäädännöstä tulevat velvoitteet. Erityisen keskeinen on potilaslaki. Sen sääntelystä voidaan erityisesti nostaa esiin:

- Potilaslain 3 §:n 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

-Potilaslain 5 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Selvitystä ei kuitenkaan tule antaa vastoin potilaan tahtoa tai silloin, kun on ilmeistä, että selvityksen antamisesta aiheutuisi vakavaa vaaraa potilaan hengelle tai terveydelle. Pykälän 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön on annettava selvitys siten, että potilas riittävästi ymmärtää sen sisällön.

-Potilaslain 6 §:n 1 momentin mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy tietystä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.

Ammattihenkilölain 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituvat hyödyt ja sen mahdolliset haitat. Lain 22 §:n mukaan laillistettu lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärittämisestä ja siihen liittyvästä hoidosta.

Terveydenhuoltolain 13 §:n mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaille ehkäisyneuvontaa ja muita seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistäviä palveluja. Lain 17 §:n mukaan opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös seksuaaliterveyden edistäminen. Sosiaalihuoltolain (1301/2014)

6 §:ssä säädetään sosiaalihuollon neuvonnasta ja ohjauksesta. Lain 14 §:ssä säädetään velvoitteesta järjestää kunnallisia (jatkossa hyvinvointialueen) sosiaalipalveluita, kuten sosiaaliohjausta, perhetyötä ja kasvatus- ja perheneuvontaa. Terveydenhuoltolain 8 a §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa tai kun potilas muutoin tarvitsee sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon palveluja on sovellettava niitä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon säännöksiä, jotka potilaan edun mukaisesti parhaiten turvaavat tuen tarpeita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon. Lain 53 a §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve myös kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä.

STM:n käsityksen mukaan raskauden keskeyttämisestä annetussa laissa säädetty lausuntomenettely on tarkoitettu sen varmistamiseksi, että laissa säädetty peruste sille, että raskaus voidaan keskeyttää, on esillä. Jos näistä perusteista luovutaan ennen 12. raskausviikolle edenneissä raskauksissa, ei STM:n käsityksen mukaan juuri tämän lain mukaisille lausunnoille ole terveydenhuoltoon liittyvää erityistä tarvetta. Jos henkilö pohtii raskauden keskeytystä tai hakeutuu saamaan raskauden keskeytyksen, soveltuu hoitotapahtumaan edellä kuvattu terveydenhuollon yleissääntely. Jos raskauden keskeyttämisen yhteydessä annettavasta neuvonnasta halutaan kuitenkin säätää tarkemmin raskauden keskeyttämistä koskevassa lainsäädännössä, STM:n käsityksen mukaan tämä ei johda tarpeeseen säätää lääkärin lausunnoista raskauden keskeytyksen edellytyksenä ennen 12. raskausviikkoa tehtävissä keskeytyksissä.

Osastopäällikkö

Satu Koskela

Hallitusneuvos

Merituuli Mähkä

Jakelu Eduskunta, sosiaali- ja terveysvaliokunta

Tiedoksi Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén
Valtiosihteeri Eila Mäkipää
Erityisavustaja Timo Lehtinen
Erityisavustaja Laura Lindeberg
Kansliapäällikkö Kirsi Varhila